

בבא קמא דף טו – נשים בניזקין, חצי נזק קנס, חיות טרף מועדות

מושגים:

1. הנשים בכלל הנזק – המשנה משמיעה שנשים שייכות כמו גברים לעניין נזיקין, אם הזיקו או הוזקו. והגמ' מביאה מקורות לכך שנשים שייכות גם בעונשים גם בדינים וגם בחיובים השייכים אם הרגו אותם.
2. המזיק והניזק בתשלומין – המשנה אמרה ש'המזיק והניזק בתשלומין', פירוש הדבר שגם הניזק נושא בנטל התשלומים והגמ' מבררת איך ניתן להבין זאת לפי הדעות השונות בשאלה האם חצי נזק בשור תם הוא ממון, או קנס.
3. פחת הנבילה – המזיק יכול לקזז מתשלומי הנזק, את שווי הנבילה כערכה בשעת הנזק. ולא כערכה בשעת התשלום שפחת מאז, כי הניזק גם מקבל את הנבילה שנשארת אצלו, וגם סופג את הפחת בערך שלה כשעובר הזמן מהנזק.
4. פלגא נזקא קנסא – קנס, הוא תשלום שלא קשור ממונית לנזק, הוא עונש בסכום קבוע, למשל מי שהורג עבד, משלם שלושים שקלים ללא תלות בשווי העבד. הגמ' אצלינו מביאה מחלוקת האם חצי נזק שמשלם שור תם שנגח, נחשב ממון או קנס. ואחד ההבדלים הוא שמודה בקנס פטור מהתשלומים, ולשון הגמ' {אינו משלם על פי עצמו}.
5. תנא ושייר – התנא לא מנה את כל המקרים בבירייתא אלא השאיר. בשביל לומר תנא ושייר, צריך שישיר לפחות שני דברים, כי אם נשאר רק עוד דבר אחד, התנא היה מונה גם אותו.
6. אינו משלם על פי עצמו – מודה בקנס פטור, הגמרא לומדת זאת מהפסוק 'אשר ירשיעון אלקים', פרט למרשיע את עצמו. ושם מדובר על קנס של כפל לגנב. אבל אם מדובר על חוב ממוני ולא קנס, אז מודה משלם.
7. בחזקת שימור קיימי – הגמרא מביאה את המחלוקת בין רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, האם תשלום חצי הנזק בשור תם, הוא קנס או ממון. רב פפא סובר שלא ניתן להניח שוורים ללא שמירה, כי הם עלולים להזיק, ולכן צריך בעל השור באופן עקרוני לשלם את כל הנזק, והתורה ריחמה על הבעלים ועשתה לו הנחה חצי מחיר, מאחר והשור לא מועד, ולכן זה תשלומי ממון. אבל רב הונא בדר"י, סובר שסתם שוורים 'בחזקת שימור קיימי' ולא גורמים נזק, כלומר הם בחזקת שימור (עצמי), ולכן הבעלים בכלל לא צריך לשלם, והסיבה שאנחנו קונסים אותו לשלם, כדי שמעכשיו יוסיף לו שמירה.
8. חצי נזק צרורות – בעיטה של שור באבן בהליכתו נקראת נזק צרורות, והנזק הוא מכוחו של השור ולא

מגופו.

אין קשר בין תם למועד במקרה זה, משום שזקקי רגל הם מועדים בהגדרה ולכן זה נזק ממוני ולא קנס ומשלם על פי עצמו, והעובדה שמשלמים חצי נזק בצרורות, היא הלכה למשה מסיני.

9. תיובתא והלכתא? –

הגמרא הביאה הוכחה לכאורה שחצי נזק הוא ממון, והקשתה קושיא ללא תשובה על **רב הונא בריה דרב יהושע**, והגמרא תמהה מדוע בכל זאת היא נפסקה הלכה כמותו, והיא מנמקת מדוע בכל זאת יש תשובה לקושיא שנשאלה על **רב הונא ברדר**!

10. משמתינן ליה –

נידוי של אדם בגלל חוב ממון, או שעשה איסור. בי"ד מנדין אותו, ויש רמות שונות של נידוי לפי חומרא. אם מתרים בו, הנידוי מחמיר אם הוא לא חוזר בו לאחר תקופה מסויימת. חלק מההלכות הן שלא אוכלים ושותים עימו, לא יושבים בד' אמותיו, לא כוללים אותו במנין ועוד.

שאלות:

1. הכלב של דינה, נשך את יפה השכנה שלה, האם דינה צריכה לשלם על הנזק?

(המשנה בדף של אתמול מנתה אוסף דינים, שום כסף, שווה כסף וכו') הגמ' ממשיכה בדף של היום לפרט שני דינים נוספים מהמשנה שראינו אתמול, (שהנשים בכלל הנזק, והניזק והמיזק בתשלומין),

○ {הנשים בכלל הנזק}, המשנה משמיעה שנשים נחשבות כמו גברים לעניין נזיקין, אם הזיקו או הוזקו. הגמ' מביאה שלושה תנאים, שלמדו כל אחד לתחום שונה שאשה כלולה בו מפסוקים, **דבי רבי ישמעאל** לעניין עונשים על עבירות, **ר"א** לעניין דינים כמו נזיקין, ו**דבי חזקיה ור"י הגלילי** לדיני מיתות, כמו שור שהרג אשה. (

▪ **דבי רבי ישמעאל** למדו בברייתא שאשה כמו איש שייכת בעונשין שהענישה התורה על עבירות. שנאמר **'איש או אשה** כי יעשו מכל חטאת האדם'.

▪ **רבי אלעזר** למד מפסוק, שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל הדינים שבתורה, ובכלל זה דיני הנזיקין. שנאמר **'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'**.

▪ **דבי חזקיה ור"י הגלילי**, למדו שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל דיני מיתות שבתורה. שנאמר על השור, **'והמית איש או אשה'**.

הגמ' מסבירה מדוע צריך את שלושת הלימודים ולא ניתן להסתפק באחד או שניים מהם וללמוד על השלישי.

הסיבות הם שלעניין עונשים יש מקום לומר שהתורה חסה על הנשים כדי שיוכלו להתכפר על העבירות, ולכן נשים כלולות דווקא בזה.

מאידך יש סיבה לחשוב שדווקא לעניין דינים התורה כללה נשים, כי לפעמים החיים-החיות שלהם תלויה ביכולת שלהם לעסוק במסחר, וזה יימנע מהן אם הן לא תוכלנה להתדיין בבית דין. אבל לעניין תשלום כופר שמשלם שור שהרג איש, היה מקום לחשוב שמדובר דווקא על איש שחייב בכל המצוות.

מצד שני יש מקום לחשוב שדווקא לעניין מיתה שאיבוד נשמה הוא חמור נכללו הנשים, ולכן לא ניתן ללמוד משם לדינים ועונשים.

2. הרכב של יעקב נגנב ונפגע בתאונה ליד שכם, חבלן המשטרה שבדק את הרכב גרם לנזק נוסף, האם חברת הביטוח צריכה לשלם על הפחת הנוסף?

הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים לגבי מהות תשלומי חצי הנזק של שור תם, **רב הונא בנו של רבי יהושע** אמר שהם תשלומי {קנס}, ו**רב פפא** אמר שהם תשלומי ממון.

ר"פ, סובר שצריך לשמור על שוורים תמים כי הם עלולים להזיק, ועל כן מן הדין היה ששור תם ישלם נזק מלא, אלא שהתורה ריחמה על בעליו משום שהוא עדיין לא הועד, ולכן ויתרו לו על מחצית התשלום.

ר"ה בריה דר"י, סובר הפוך ששוורים תמים {בחזקת שימור קיימי} הם בחזקת שמורים, ולא אמורים להזיק. והניזק לא היה אמור לקבל כלום, אבל התורה קנסה את המזיק, כדי שבכל זאת ישמור על השור.

הגמ' מנסה להביא ארבע הוכחות ממשניות שתשלומי שור תם הם ממון, ובסוף קובעת הלכה שאלו תשלומי קנס.

○ הגמ' מנסה להקשות על **ר"ה בדרי"י** מתוך משנתינו שאמרה שגם הניזק שותף בתשלומי הנזק, ואם חצי נזק הוא קנס, הרי שהניזק מצד הדין לא אמור לקבל כלום, ובכל זאת מקבל קנס, איך זה נחשב שהוא שותף בתשלומים?

הגמ' מתרצת שמתוך שהוא סופג את {פחת הנבילה}, כמה שירד שוויה של הנבילה משעת הנזק על שעת התשלומים, זה נחשב שהוא שותף בתשלומים, כי הוא לא מקבל ממש חצי שווי הנזק אלא פחות.

(הגמ' מקשה שהרי כבר למדנו בדף יא, שהניזק סופג את פחת הנבילה, והגמ' מתרצת שצריך להשמיע את דין פחת הנבילה גם לגבי תם וגם לגבי מועד, כי לכל אחד מהם יש צד שהיה ראוי לפטור אותו מפחת הנבילה, את התם משום שהוא לא הועד עדיין, והמועד משום שהוא משלם נזק מלא, ולכן לא ניתן ללמוד את דין פחת הנבילה אחד מהשני.)

○ הגמ' מנסה להקשות על **ר"ה בדרי"י**, מהמשנה לקמן בדף טז, שמונה הבדלים בין שור תם למועד, ואם חצי נזק של תם נחשב קנס, צריך למנות גם את ההבדל שמודה בקנס פטור, ולכן בעלים שמודה ששורו התם הזיק פטור מלשלם.

הגמ' מנסה לתרץ {תנא ושייר}, שהתנא שייר דין נוסף, שהתם לא משלם אפילו חצי כופר כשהשור התם הרג אדם. הגמ' מקשה על התירוץ הזה שחצי כופר זה לא בהכרח שיור, משום שייתכן שהמשנה היא בדעת **ר"י הגלילי** שסובר שתם שהרג אדם משלם חצי כופר, וזה כלול בהבדל שתם משלם חצי נזק.

3. שור תם שבעט אבן בהליכתו ושבר חלון, והבעלים מודה בכך, משלם?

הגמ' ממשיכה להקשות על **ר"ה בדרי"י**,

- ממשנה במסכת כתובות שאומרת שמי שמודה מעצמו שהשור שלו הרג אדם או שור, הוא משלם את הנזק, וממילא לא מדובר על קנס, כי מודה בקנס פטור. הגמ' מתרצת שמדובר על שור מועד וזה בודאי תשלומי ממון, ולא ניתן להוכיח מכאן לגבי שור תם. הגמ' מקשה מדוע כשהמשנה בכתובות מביאה דוגמה לתשלומי קנס היא מביאה מקרה של שור שנגח עבד שהמודה פטור, הרי היה אפשר לחלק בדין עצמו שמדובר בשור מועד, ובתם {לא משלם על פי עצמו} והמודה פטור, הגמ' מתרצת שהמשנה העדיפה להתמקד בדינים של שור מועד ומהם להביא את הדוגמאות.
- הגמ' מקשה קושיא נוספת, מהסיפא של אותה משנה, שמוסיפה כלל, שכל מי שמשלם יותר מהשווי הממוני של הנזק, זה קנס ולא משלם עפ"י עצמו. הגמ' מדייקת מהמילה 'יותר', שמי שמשלם פחות מהשווי, כמו חצי נזק של תם זה לא קנס. והגמ' אומרת תיובתא, כלומר קושיא על ר"ה בדרי", אבל מצד שני קובעת הלכה כמותו. והגמ' מקשה {תיובתא והלכתא}? ומתרצת שאכן יש תשובה לתיובתא, שיש תשלום חצי נזק שהוא הלמ"מ שהוא ממוני, {בחצי נזק צרורות} כלומר בעיטה של שור באבן בהליכתו, ולכן התנא לא יכל לקבוע באופן גורף שתשלום מופחת הוא בוודאות קנס.

4. כלב שאכל טלאים בבבל, מה דינו?

הגמ' פסקה שנוקי קרן תמה נחשבים נזק משונה, ולא טבעי ולכן זה קנס, ולכן גם כלב שחונק ואוכל טלאים גדולים זה נזק משונה ותולדה של קרן וצריך באופן עקרוני לשלם חצי נזק – קנס, אלא שבבבל לא דנים דיני קנסות כי אין דיינים סמוכים, ולכן לא ניתן לגבות.

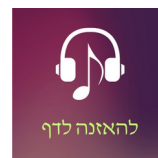
אבל אם הניזק, תפס רכוש של המזיק לא נוציא אותו מידו. ואם הניזק הזמין דרך בית דין את המזיק לדין לארץ ישראל והוא לא מסכים לבוא, או שהוא לא מטפל בגורם הנזק שלו, כמו כלב רע אז רב נתן אמר שבית דין {משמתים אותו}, כלומר מנדים אותו, אנשים לא אוכלים איתו, לא מצרפים אותו למנין וכדומה.

5. גדעון מאלף נמר בחצר שלו, הנמר נשך את הכלב של איציק, האם גדעון חייב לשלם על הנזק?

המשנה מפרטת חמישה נזקים תמים שאלו הקרן ותולדותיה, וחמישה מועדים, בין השאר ת"ק במשנה אומר שאדם, זאב, אריה, דוב, נמר וברדלס הם מועדים. רבי אלעזר חולק ואומר שאם הם בני תרבות – שאדם מגדל אותם בביתו (רש"י), הם לא מועדים, חוץ מהנחש.

הגמ' מקשה שהרישא הולכת לפי רבנן כי מוכח שמדובר על חצר הניזק והמשנה אומרת ברישא שעל נגיחת הקרן בחצר הניזק משלמים חצי נזק. אבל הסיפא שמדברת על שור שמזיק ברשות הניזק משלם נזק שלם, כדעת ר"ט?

שמואל אמר לרב יהודה שאכן הרישא והסיפא הם לא באותה שיטה. ואילו רבי אלעזר בשם רב הסביר שכל המשנה היא בשיטת ר"ט והרישא מדברת על חצר שמיוחדת לפירות רק לניזק, ולשניהם לשוורים ולכן לגבי שן זה נחשב 'בשדה אחר', ולגבי קרן זה נחשב רשות הרבים כי היא לא מיוחדת רק לניזק. ובסיפא זה רשות של הניזק גם לגבי קרן.

הגמ' תביא עוד תירוצים לקושיא הזו בדף הבא.

להארות : dafspoiler@gmail.com